

Haupt-Kutas Mónika (szerkesztő) ajánlója:

„Nőnek lenni jó.” – olvastam a minap valahol ezt a szlogent. Majdnem felnevettem, mert közben ez a könyv volt nyitva előttem. El tudom képzelni, mit mondott volna erre Zsuzsi vagy Böske. Ők bizonyára valójában felnevettek volna, de talán inkább keserűségükben. És mégis. Két büszke női alak, akik keresik a helyüket egy férfiak uralta világban.

Női betyárok, akik nem vígan és dalolva váltak azzá, amivé lettek, hanem a sorsuk vezérelte őket kétes utakra. S kimondva vagy kimondatlanul, de voltaképpen a szerelem. Vagy egyszerűen csak életben szerettek maradni, kimászni abból a kátyúból, amibe belekényszerítette őket az élet. Mert attól hogy meghal az erőszakos férj vagy elfordul a kezdetben szenvedélyes szerető egy nőtől, még tovább lép az idő, és jön az éhség, a szomjúság és az éjszaka.

A lehetőség, ami megtalálja mindkét asszonyt, a törvényen kívüliek oldaláról érkezik, és ők – ki ilyen, ki olyan okból – elfogadják a hívást. Két különböző történet az övék, és bár az alapvetés ugyanaz: hogyan boldogulhat egy nő egy olyan világban, ami még egy férfinak is kemény és nehéz. Örök harc a lopás, gyilkolás és a menekülés kettős frontján. Közben pedig egészen hétköznapi, tipikusnak nevezhető életek rajzolódnak ki előttünk, megértünk jónéhány miértet, különösen két főhősnőnkét, akik voltaképpen belesodródnak a sors eme fordulatába, de ha már benne vannak, nagyon derekasan megállják a helyüket.

Ezekre az emberekre a legrosszabb vár, mire oda jutnak, hogy elkapják őket, de alsó hangon is komoly vallatás, hogy feladják, és megtalálják cinkostársaikat. Így indul Zsuzsi története, egy egészen elképesztő helyről. Mégis megsegíti a sors többször is, s végül ez a történet happy endnek mondható véggel ér az utolsó oldalára.

Böske jóval nehezebb helyzetből indul, és abba is érkezik, közben pedig felnő a betyárélethez, s ráadásul meghoz egy olyan döntést is, amitől az Olvasó mégis megemeli előtte a kalapját. A szépsége igen hatékony és sokszor megmentő társa az útja során, és ő hol jól, hol kevésbé ügyesen kezeli ezt az adottságát.

Én magam nem tudtam eddig, hogy voltak a betyárok között nők is. A közismert neveket ismertem, leginkább a Sobri Jóskáét. Ezért is örültem nagyon a megtisztelő lehetőségnek, hogy olvashatok róluk. Fantasztikus történetek. Hogy miért, amikor olyan sorsokat írnak le, amelyekkel mégsem cserélnénk szívesen?

Mert végső soron mégiscsak annyira emberiek. És nemcsak a gyarlóság, a bűn kap szerepet, hanem többek között a nagyvonalúság, az önfeláldozás, a bajtársiasság, és a talpraesett bátorság is.

Jó szívvel ajánlom minden érdeklődő olvasónak, mert az izgalmas jelenetek és a lebilincselő karakterek mellett kaphatnak egy kis szeletet a magyar történelem egy igen figyelemreméltó korszakából is.

Sütő Éva (Sky S.T.) íróő ajánlója

Van-e bárki, aki nem ismerné Zrínyi Ilona, Lebstück Mária vagy Rozgonyi Cecília nevét? Mindenki hallott az egri nőő híres kiállásáról és tudjuk, hogy lett legyen szó bármilyen forradalomról, a magyar nőő nem húzódtak a tűzhely védelmébe.

De tudjátok-e ki volt Románné Zsuzsi, akit a társai hadvezérnek gúnyoltak, de magukban mind elismerték, hogy neki legalább voltak ötletei olyankor is, amikor a férfiak agya egyhelyben toporgott? Vagy ki volt a szép Bödő Böske, akinek a szépsége inkább volt átok, mint áldás? Dombi Bori, Kulcsár Treszka, Atyimov Persza – mondanak valamit ezek a nevek nektek?

Nőő, akik fegyverrel a kezükben harcoltak. De őket nem hőőöknek, hanem betyároknak hívjuk. Kövezzetek meg a következő gondolataimért, de én nem tudom elítélni a naív, fiatal Bödő Bösket, akit a hideg és számító szeretője és annak felesége tett kizasítottá. Kifejezetten szimpatikus számomra Románné Zsuzsi, aki Zrínyi Ilona mellett a nemzet hőőe lehetett volna. De – akkor és ott - csak betyár lett belőle. Ezek a nőő, szerintem, csakúgy, mint a férfi-betyárok egy jelentős része, korának áldozata volt. És gondoljunk csak bele, ha ma egy börtönviselt ember jelentkezik munkára – mennyi előítéllettel kell szembenéznie! Na, ezt a képzeletbeli „mennységet” szorozzuk meg legalább ezerrel akkor, ha egy betyárnak jutott volna eszébe, hogy visszatérjen a helyes útra. Mission Impossible. Lehetetlen küldetés.

Fedina Lídiának ez a második, betyáros kötete, és bevallom, számomra még izgalmasabb volt, mint az első. Vagy csak más, mert itt a nőő álltak a középpontban. Rengeteg gondolatot indított el bennem. Annak ellenére, hogy én nem rajongok a történelmi regényekért, ez a sorozat mégis elvarázsol. Ahogy írni is nagyon szeretek az „erős” nőőkről, úgy olvasni is. Ez a kötet pedig

számomra egy igazi, nagy kaland! Kiválóan megírva, érezhetően sok-sok óra kutatómunkával megalapozva, és egy cseppnyi női együttérzéssel megfűszerezve!

Ajánlom ezt a regényt mindazoknak, akik szeretik a történelmet, a kalandokat, az erős nőkről szóló, valóság-hű történeteket.

Sütő Éva (Sky S.T.) író

*Szederinda gyolcs ruháját szakasztja,
Tövis, talló piros vérit fakasztja;
Hova jár, mint kószva lélek,
Ha alusznak más cselédek?...
– Soba, mennyi csillag hull ma! –
Ti, leányok, ne tegyétek.*

[Arany János: Tengeri-hántás (részlet)]

Az olvasónak

Nem sokat tudunk a női betyárokról, de hogy léteztek, az bizonyos. Bár olyan nők is felbukkannak a történetekben akik szeretőként, szimpátiából, családtagként vagy orgazdaként álltak a férfi betyárok háttérében, itt elsősorban olyan nőkről lesz szó, akik tudatosan vállalták a betyárok életmódját, abban „férfiként vettek részt”, vagyis bandatagok voltak – akár kényzszerűségből, akár a könnyebb, szabadabb élet reményében. Nem ejtek szót mérgekeverőkről, csecsemőgyilkosokról, egyéb női bűnelkövetőkről. Ők más közegebe tartoznak. Itt csak betyárokról lesz szó. Ez a kötet főként Román-nénak és Bödő Böskének szentel emlékeztetőt – bár szó esik benne Dombi Boriról, Kulcsár Treszkáról és Atyimov Perszáról is, a továbbiakban sorra kerülnek a többiek is.

Gönczi Ferenc meghatározása: „Betyárnak csak az állandóan összeszervezkedett olyan egyént tekintünk, akinek más foglalkozása rabláson s lopáson kívül nem volt s a szabad ég alatti erdőségeken s egyéb rejtekhelyet biztosító területeken tanyázott.”

A könnyebb olvashatóság kedvéért ebben a kötetben is mellőzöm a korabeli beszédmódot és zömében a tájszólásokat, idegen nyelvű beszédet is.

Románé

*„A pusztai csárda most borult be gyászba,
Szegény Barna Péter most esett rabságba”
[Barna Péter balladája, Thaly Kálmán népdalgyűjtése]*

– Befelé!

Zsuzsi zuhant ahogy átlökték a küszöbön. Várta a fájdalmas becsapódást a börtön döngölt földpadlójába, de ami rá várt, arra nem számított. Tüskékre esett, húsz centi magas, kihegyezett karókra, amelyek a padlóból álltak ki sorokban. Ezek a szörnyűségek – két sor között nagyjából tenyér szélességnyi helyet hagyva – beborították a pincehelyiség egész padlóját. Ez volt a nagyállói vallatópince...

Az egyik karját, amit a zuhanás kivédésére maga elé nyújtott, hosszában végigszántotta egy ilyen tüske. Csontig belemart a húzába, végig feltépte az alkarját. A fájdalomtól artikulátlan sikollyal próbált talpon maradni, hiába. Az arca felé is vészesen közeledett egy karó, amely, ha eltalálja, úgy fűzi föl a fejét, mint ő a gyöngyöt szokta – de ekkor, mintegy csodaként, valaki elkapta a hátán a ruhát, és kirántotta a tüskék közül, mielőtt azok mindenhol átjárták volna a testét. Közben egy öblös férfihang harsant fölötte:

– Megőrültél, Gergő?! Ha meghal, semmit sem mondhat!

Zsuzsi félájultan a fájdalomtól és a borzalomtól, a karján levő sebhez kapott, amiből patakzott a vér. Lerogyott a földre.

– Baszom a szented, Gergő! – káromkodott az öblös hangú. – Ebből még bajunk lesz!

– Kötözze be magát! – förmedt Zsuzsira a Gergőnek nevezett foglár dühösen, hogy kiváló elképzelése a vallatópince használatáról ennél a némbérenél ilyen ügyetlenül kezdődik. Férfiember sosem esett be az ajtón, ha ekkorát lökött rajta, de ez a középtermetű, kis barna nő olyan volt, mint egy kölyökmacska. Jobb erőben levőnek gondolta.

Zsuzsi kétségbeesetten nézett körül, hogy ugyan mivel kötözhetné be magát. Közben látta, hogy komoly sebek borítják a testét, nem véletlenül fáj mindene, mindenhol véres a ruhája. Sok sérülést szenvedett, pedig még nem is ért földet, vagyis nem zuhant rá teljes súlyával a karókra.

Az öblös hangú egy mozdulattal lerántotta Zsuzsi fejről a kendőt – mire a gyönyörű, barna fürtök hullámzó virágtengerként kiszabadultak – és odalökte neki.

– Használja ezt! Ha mindent elmond a cinkostársairól, kap tépést a kötözéshez!

Zsuzsi tudta, mit akarnak. Hogy adja föl Barna Péter betyárt és a bandáját. Közéjük tartozott, az igaz, de nem úgy, hogy együtt raboltak volna, úgysem, hogy orgazdaként bármit átvett volna tőlük. Nem is mindig tudta, merre járnak. Ő csak a híreket hozta, vitte, hogy hol, melyik pusztán, mit érdemes elkacsmarni, kinek mit lehet jó pénzért eladni. Aztán a Barnától kapott pénzből ellátta őt ruhával, fegyverekkel, amiket a debreceni vásárban vett, meg élelemmel. Nemcsak őt, hanem a többit is, akik adtak rá pénzt – mikor melyik jött. Mert nem együtt jártak, hanem kisebb csoportokban, inkább csak kettesével. Barna a leginkább Sóti Pistával, Oláh Misivel, de inkább csak Sótival. Tizenegyen voltak, Sallai Pistával tizenketten, mint Jézus tanítványai. Az már elég nagy csapat.

Barna Péter nem szerette, ha mind együtt vannak. Nem is csináltak olyan nagy rablásokat, amihez ennyi ember kellett volna. Tizenketten már feltűnőek a sík pusztán, a Hortobágyon meg a délibáb messzire ki is vetíti a képüket. Bátori Sanyi, Kass Mihály, Székely Miska, Vásárhelyi István, Erdei Peti, Domokos Józsi, Lenke Miska, no meg Zsuzsi keresztfia, a Kabányi Gyuri tartoztak még a bandába. Gyuri volt az, aki őt beszervezte. Orgazdának akarta, még akkor, amikor Zsuzsi megözvegyült, mert az ura alatt beszakadt a szénapadlás, és beleesett a kapába... A temetés után találkoztak, amikor már sorakoztak a kérők Zsuzsiért. No, nem a két szép szeméért – amit az előbb majdnem kiszúrtak a tüskék –

hanem a kocsmáért, Ártánháza pusztán. Pedig nem volt benne nagy pénz, éppen csak meg lehetett élni belőle neki, a két lánynak meg az öreg lovásznak.

Keserves ügyetlenkedéssel próbálta bekötni a karját, míg az öblös hangú foglár meg nem unta, és ki nem rántotta sérült ujjai közül a kendőt. Csuromvér volt az már, de így is rátekerte a karjára, jól megkötötte, szorosra, ami úgy fájt, hogy Zsuzsinak kibugygyant a könnye.

– Álljon fel! – parancsolt rá Gergő. – Aztán befelé!

Felrántotta, és a nyitott pinceajtó felé lódította az asszonyt.

– Nem kell bemennie, ha hajlandó vallani! – tette hozzá az öblös hangú némi szájalommal.

Még hogy ő valljon!? Maga ellen? Mert ha Barna Pétert vagy akár egy másikat bemárt, ő is bajba keveredik. Ha bevallja a bűnösségét, elítélik. Ha nem, akkor van esélye a szabadulásra. Azonkívül a betyárok megeskették. Részt vett a betyáresketésben. Egyik társát sem árulhatja be.

– Tudja, ugye, ki vagyok? – kérdezte az öblös hangú, láthatóan megpróbálva valami szelídebb módszerrel értesülésekhez és valamáshoz jutni. – Susa Bálint, a Kabányi Gyuri iskolatársa. Együtt jártunk Debrecenbe a Református Kollégiumba.

Azt nem mondta, hogy míg neki szerencséje volt, a Gyurit elvitték katonának, erőszakkal besorozták, pont ahogyan Barna Pétert is. Gyurit a debreceni Nagyerdőben fogták meg, ahol iskolatársaival iszogattak, Barnát Hajdúszoboszlóról ragadták el a konda mellől. Azért, hogy a napóleoni háborúban az osztráknak tett újoncmegajánlásban a magyar országgyűlés teljesítse a kvótát. Összefogdostak minden fiatal férfit, akit csak lehetett, hogy idegen földön haljanak meg idegen érdekek miatt. Aki tudott, megszökött. A Gyuri is meg a Barna is, hogy itthon üldözött katonaszökevényként a szegénylegények keserű kenyerére szoruljanak.

– A Gyuri is benne van a bandában, ugye? – kérdezte Bálint. – De mi nem őt akarjuk – tette hozzá, mintegy alkut ajánlva.

Amikor Román Péter, a Zsuzsi férje, meghalt, Gyuri aggódott,

hogy a keresztanyja miként fog megélni özvegyasszonyként egymaga a pusztai kocsmárosságból. Az egyedüllétnél azonban csak az lett volna rosszabb, ha bármelyik kérőnek enged, és megint zsarnokság alá kerül. Elég volt az ura, a Román. Verni ugyan nem verte, de erőszakos volt, kiabált, csak akkor lehetett elviselni, ha ivott. De milyen kocsmáros az, aki folyton részeg? Szerencsére elvitte az ördög. Az egyik lányt hajtotta a szénapadláson, a Julcsát. Az is leesett, amikor leszakadtak. Szerencséjére, Zsuzsi balsorsára, a Julcsa is jól összetörte magát. Így felmerült, hogy a feleség fűrészelte el a szénapadlás egyik gerendáját. Szerelemfáltésból. Na, lehetett is a Román Péterre féltékenykedni! Nemcsak, hogy erőszakos természete volt, de Zsuzsinak nem sok öröme telt a házastársi együtt létben. Mire felfogta, mi történik, az ura már végzett. Nem csoda, ha gyereke sem lett. A bábaasszony szerint a lelke nem engedte, hogy teherbe essen, pedig talán jó lett volna a gyerekzsivaj a ház körül. Talán szelídítette volna Románt.

Amikor a férje meghalt, be akarták vinni Nagykállóra, hogy kivallassák, mint gyilkos némbert, de a pandúrok vezetője, a káplár, megnézte a letört gerendavéget és azt mondta, hacsak Zsuzsi éjszakánként nem rágcsálta azt a gerendát, nem lehet gyilkos. Mert egyértelmű, hogy korhadt – ahogy a többi is – csoda, hogy nem szakadt le az egész miskulancia már korábban.

– Nekünk a gyilkos kell, a Barna Péter – mondta Gergő, miközben egészen a pinceajtóhoz vezette Zsuzsit, hogy lássa odabent a tüskék erdejét. – Az, aki megkínozta és meggyilkolta Tiszacsegén azt az oláh pásztort!

Zsuzsi majdnem felsikoltott, hogy azt az embert nem Barna ölte meg, hanem valaki más a bandából. Ő nem tudja, ki. Csak hogy Barna volt a vezér, ha nem is tartotta folyton maga mellett, felügyelet alatt az embereit, ő felelt a bandáért. De Zsuzsi nem mondhatott semmit, mert azzal azonnal elárulná magát. Szorosan összezárta az ajkát.

– Jól van, majd beszél, ha eltölt odabent egy éjszakát! – döngte Bálint, és óvatosan, nehogy a nő megint bezuhanjon, beljebb tolt

Zsuzsit azon az átkozott ajtón.

– Ne! Kérem! Bálint! – sikoltotta a nő és érezte, ahogy az ereje cserbenhagyja. A karja még mindig vérzett. Ha nem kötik be rendszeren, akár el is vérezhet, de mindenképpen kivérik, és akkor odabent nem tud majd állva maradni, tehát neki vége. Azokon a hegyes karókon nem lehet úgy elhelyezkedni, hogy ne okozzanak több sérülést. Térdre rogyott az ajtóban.

– Márpedig biztos forrásból tudjuk, hogy a Barna Péter betyár esketéssel bevette a bandájába! – Hajolt oda hozzá Bálint szigorú tekintettel.

A betyáresketés! Zsuzsi nagyon büszke volt, amikor a betyárok odakint a Grimbo-erdő fái alatt körülállták és bevették a csapatba egyenrangú társnak. Kenyérre tette az ujjait, amit meglocsoltak borral, és megeskették a Szentháromságra, hogy a társait az utolsó csepp véréig el nem hagyja. Ez nagyon komoly dolog. Majdnem mind ott voltak, a Domonkos meg a Sallai kivételével. Ők lehettek azok, akik megölték azt a pásztort. Ha ezt elmondaná, tisztázná Barnát a gyilkosság vádjától, de akkor elárulná magát.

Behívták tanúskodni Barna Péter ellen, egy pandúr jött érte, nem tehetett mást, ment vele. Több mint két órát zötyögtek egymás mellett a szekéren, a pandúr mégse mondott semmit, hiába próbálta kifaggatni. Különösen az érdekelte volna, hogy valóban elfogták-e Barnát. Mert az a hír járta, hogy megfogták Tiszacsege határában sertéslopáskor. Ez farsangtájon történhetett, mert azóta nem hallott róla. Gyuri, a keresztgyereke, meg Sóti jöttek a csikorgó fagyban, elbújtak nála a fogadóban. Mondták, hogy rajtuk ütöttek, elszakadtak egymástól, és nem tudták, hogy Barna elment-e. Sóti Húsvét előtt elment, Gyuri meg Pünkösöd után. Az istálló végébe épített titkos kamráról senki sem tudott, csak a háziak: a vén Mátyás, a kocsis, meg a két cselédlány, Julcsa és Mariska. Igaz, a Julcsa akkortájt igen rossz hangulatban volt. Zsuzsi először azt hitte, megesett, de épp ellenkezőleg. Bár azt mondta, rossz hír miatt olyan zaklatott, Zsuzsi úgy gondolta, valami szerelmi bánat sápasztja.

– Román Péterné Kabányi Zsuzsanna? – kérdezte a Nagykál-
lói megyeháza börtönrodájában kicsivel korábban Dobozy Lajos
táblabíró, aki elé odavezették.

A férfi fürkészve nézte az előtte álló csinos asszonykát, aki
karcsú volt, mint egy leány, pedig nem volt már fiatal. A harmin-
cat is betöltötte. Gyönyörű barna szemében értelem csillogott,
asszonykendője alól előkandikáló fürtjei csodás hajkoronáról
árulkodtak, amiben még nem volt egy szál ősz sem. Milyen kár,
hogy korán özvegységre jutva betyárok segítője lett! Legalábbis
erről beszélt a lány az ártánházi kocsmából, a szőke Julcsa, akiről
Dobozy először azt hitte, Románné leánya.

Julcsa önszántából lett a besúgójuk. Gyertyaszentelő Boldog-
asszony napja¹ után, Debrecenben a pandúrlaktanyába beállított
egy 17 év körüli szőke lány.

– Fontosat tudtam meg a Barna Péterről! – közölte rögtön az
ajtónállóval, aki erre azonnal a csendbiztoshoz² vezetete.

– Bemondom a Barna Pétert! – vágta ki bátran a lányka, de a
szeme könnybe lábadt.

A csendbiztos tudta, hogy komolyan kell venni az ilyen beje-
lentéseket, mert sok útonállót, gazembert fogtak már meg szere-
lemfélértés miatt.

– Bemondod? – kérdezte komolyan.

– Be én! Aztán majd a tömlöcbe ölelgesse a Marcsát!

De addigra már kicsordult a könnye. Ám, ahogy a csendbiztos
az árulók iránt érzett ellenszenvével ránézett, összeszedte magát.
Letörölte a könnyet az arcáról, és égő tekintettel, a bosszúállás
erejével folytatta:

– Holnap hajnalban elhajtják a kondát Tiszacsege határában a
Hajagos gazdától!

A csendbiztos komolyan fogadta a hírt.

---

1 február 2.

2 a csendbiztosok a pandúrrendszer irányítói voltak

– Holnap hajnalban?

– Pitymallatkor, hogy lássanak, de őket ne vehessék észre. Akkor alszanak még a kutyák is! – folytatta a lány, és ez már komoly értesülésnek számított, amit egy ilyen korú nő nem tudhat másként, csak ha hallotta.

– Honnan tudod? – kérdezte a csendbiztos.

– Mondták! – húzta ki magát önérzetesen a lány.

– Ki mondta? – sóhajtott a csendbiztos, hogy a fontos dolgokat harapófogóval kell kihúzni a lányból. De hát nyilván nem az eszéért tartják az ilyen kiscselédet.

– Hát a Barna Péter! Hallottam, mert ott voltam a... szobájában! – hadarta Julcsa, azt elharapva, hogy nem is csak a szobában, hanem az ágyban hevert, amikor Péterhez bement a társa, a Sóti Pista, hogy megbeszéljék a következő rablást.

– És hol van a szobája? – kérdezte a csendbiztos.

– Hát itt a Bikában³, de már elment – mondta a lány határozottan.

– A Bikában szolgálsz? – kérdezte a csendbiztos, rádöbbenve, hogy a betyár nevének hallatán elfelejtette ezt az alapinformációt megszerezni a lányról. – Hogy hívnak?

– Julcsa.

– Milyen Julcsa?

– A szobalány – vigyorodott el a lány, mert jobban szerette magát így nevezni, ez olyan előkelőnek hangzott, pedig mindenes volt a csárdában. Mosott, főzött, takarított, felszolgált.

– Ejj! – bosszankodott a csendbiztos. – A neved kérdeztem!

– Román Julcsa – adta meg a lány a választ kis gondolkozási szünet után, és hogy egyértelmű legyen, hozzátette: – A Román Gáspár lánya, aki annak a Román Péternek az öccse, aki meghótt.

– És a Bikában szolgálsz?

– Nem én, kérem! Engem az asszonyom küldött... – jelentette ki büszkén a lány, mert már előre eltervelte, hogy az igazat mond-

---

3 Bika fogadó üzletkötések színhelye volt Debrecenben

ja, de csak a féligazat. Az ágyneműk árát kellett átadnia Kövesdi takácsmesternek, aki itt volt megszállva, és egyúttal egy pisztolyt Barna Péternek, amit Kövesdi vett a Remete Antal-napi kilencnapos országos vásáron itt Debrecenben Románné megbízásából.

– Kicsoda az asszonyod? – vágott közbe a csendbiztos.

– Románné. Nem hagyhatta egyedül a fogadót. Bennem meg a legjobban megbízik, ezért jöttem én! – dicsekedett a lány, azt elhallgatva, hogy ő erőszakoskodta ki ezt az utazást, és nem azért, hogy világot lásson, hanem Barna Péter ágyába vágyakozva, aki az ártánházi fogadóban töltött napjai alatt többször ledöntötte az istállóban a szalmára.

– Románné? Az anyád?

– Dehogya. Mondtam, hogy az asszonyom... – Nézett értetlenül a lány, mert hát az előbb mondta, hogy az asszonya küldte.

– Kapsz egy pofont, ha szemtelenkedsz! – szólt rá a csendbiztos. – Rokonod?

– Nem vérszerinti. A nagybátyám felesége volt.

– Hol fogadós az asszonyod? Mi a neve?

A két kérdés sok volt Julcsának.

– Hát Románné. Mondtam.

– Románné ki? Mi a teljes neve?

– Zsuzsi – bökte oda a lány bosszúsan, hogy ugyan ez miért fontos.

– Jól van, Julcsa – fújt egyet a csendbiztos, és igyekezett leegyszerűsíteni ezt a beszélgetést. – Mivel bízott meg téged az asszonyod, Románné? És h... – Rádöbrent, hogyha kettőt kérdez, nem jut előbbre, így elharapta az arra való kérdést, honnan ismeri a Julcsa a Barna Péter betyárt. Meg is lett a visszafogottság eredménye.

– Kövesdi uramnak hoztam az ágynemű árát! Osztán láttam, hogy itt ez a Barna Péter. Az szokott megállni nálunk a fogadóban. Szép szál ember, bár lehetne magasabb, meg erősebb az alkata, de nekem így is megfelel...

Elharapta a folytatást, mert rádöbrent, hogy őt most ez a pan-

dúrvezér lefogathatja erkölcstelenség miatt, hiszen így is sokat elárult azzal, amikor megmondta, hogy a betyár szobájában járt. De hát olyan nagy sérelem érte! Mert a Barna... a megátalkodott megkérdezte, hogy a cimborájának, a Sótinak is megteszi-e azt, amit neki – mármint az ágyban, de ő, szerelemtől áthatva, dühösen rázta meg a fejét. Nem akárki szajhája ő. Erre a Barna elküldte.

– No, akkor eriggy! Vidd meg az asszonyodnak a hírt, hogy mindent teljesítettél! Nekem még dolgom van, de majd megyek.

Julcsa dacosan kapkodta magára a ruháit, utálta, hogy a Sóti úgy bámulja, olyan meredt szemmel, mint a kankutya, mielőtt ráugrik a szukára. Sietett is kifelé, még egy csókot se dobott Barnának – mintegy büntetésből, hogy őt ilyen helyzetbe hozta. De hát ilyen az erős férfi. Az mind vad. Ám az ajtó tulsó felén azért elfogta a kíváncsiság. Olyan közel hajolt a deszkához, amennyire csak lehetett, bár az ajtó alatti résen a kopott küszöb felett úgysis átjött a hang.

– A Hajagos gazda még nem billogozta át a vásárban vett disznókat. Kint van a konda Tiszacsege határában – hallotta Sóti hangját. – Most kéne lecsapni.

Némi csönd után Barna Péter döntött:

– Holnap pitymallat előtt. Eridj, kerítsd elő a Kabányi Gyurit. Ehhez hárman kellünk. Éjfélkor a kilenclyukú hídnál!

Julcsa hátrahőkölt a dobbanásra, ami jelezte, hogy Sóti az ajtó felé lép, ám nem nyitotta ki, ehelyett felkiáltott:

– A szeretőd itt hagyta a kendőjét!

Julcsa a kendőjéhez kapott, de az bizony, ott volt a kezében. A szívét egyből előntötte az öröm. Ezek szerint Barna gondolt rá, és vett neki ajándékot (vagy szerzett, mindegy az) a vásárban. Bécsi pirosat, biztosan. Az a legszebb. Ám a férfi szavai hidegvizes zuhanyként hűtötték le az örömét.

– Ez nem a szeretőm, csak... tudod – nevetett. – A Mariska, Zsuzsi másik lánya, ő inkább az...

A Maris?! Julcsa szívét előntötte a fekete harag. És nemcsak

Mariska miatt, hanem azért, mert Barna Péter őt úgy ajánlgatta a társának, mintha egy kupa bor lenne, amibe beleihat, amit élvezhet kedvére. Ajándékot meg más lánynak ad.

Megállj, Barna Péter! Megbánod te még ezt!

– Barna Péter a szeretőd? – csapott le Julcsára a csendbiztos kérdése.

– Járt utánam, de csalfa! – vágta oda Julcsa. – Nem kell nekem az ilyen! – Egyszeriben észbe kapott: – Meg rabló betyár! Azért jelentem. Éjfélkor ott lesznek a kilenclyukú hídnál!

A csendbiztos értette: vérig sértett, szerelmes nő. Nem is kérdezett többet.

– Idefigyelj, Julcsa – mondta –, látom, értelmes lány vagy. Értelmesebb, mint a többi. Jó hírt hoztál, és ezért kapsz egy pengő forintot. Ha megint hozol használható hírt, megint fizetek. Hol is szolgálsz, melyik fogadóban?

– Hát Ártánházán, a pusztai fogadóban – jelentette ki Julcsa olyan büszkén, mintha a bécsi Burgot említette volna.

A csendbiztos elnyomott egy mosolyt, és átadta az ígért pénzt a lánynak, aki valahogy ürességet érzett a szívében, amikor átvette a júdásbért. Ám ami megtörtént, azt már nem lehetett visszacsinálni. Azt sem, hogy Barna Pétert másnap pitymallat előtt megfogták – két cimborája ugyan megszökött –, és bezárták a Nagykállói börtönbe.

Minderről Ártánházán, a pusztai kocsmában még Julcsa sem tudott, csak remélte, hogy Barnának is sikerült kereket oldania, de az önvád úgy marta, hogy majd belepusztult. Mikor kérdezték rosszkedve okát, azt felelte, hogy Debrecenben hírül adták egy régi, kedves leánypajtása halálát. Mindenki sajnálta gyászában, Mariska is. És ő tényleg gyászolt, de nem embert, hanem az eladott tisztességét. Aztán elfordult róla a figyelem, mert megérkezett a fogadóba Sóti Pista és Kabányi Gyuri. Elmesélték a balul sikerült „munkát” és azt, hogyan sikerült elmenekülniük, de Barna Péterről senki nem tudott semmit.

– Nézze – mondta Dobozy Lajos Zsuzsinak –, nem maga ellen vádaskodunk. Még.

Olyan fenyegetően hangzott ez a „még”. Zsuzsi nem szólt. Mit mondhatott volna erre? Dobozy összevonta a szemöldökét.

– Mi a gyilkos, útonálló, haramia Barna Péter büntettei után nyomozunk.

– Elfogták? – kérdezte Zsuzsi a felgerjedő idegességtől kiszáradt szájjal. – Dobozy fürkészve nézett rá.

– Tudja jól.

Zsuzsi közelebb lépett az asztalhoz, ami mögött vallatója ült.

– Mit tudok, kérem?

– Hát azt, hogy bűntársát nyolc hónapja elfogtuk.

Dobozy bosszankodva elhallgatott. Túl sokat mondott. Ezt az asszonynak kellett volna kivallania. De még nem veszett semmi. Azt nem mondta meg, hol fogták el.

– Honnan tudnám? – nézett rá vissza a nő, és a férfinak nem tetszett, hogy ilyen okos. A legtöbb asszony ilyenkorra már sebes karattyolással magyaráz. Vagy arról, hogy semmit sem tud, vagy arról, hogy semmiről sem tehet. Az ilyen csöndes fajta vagy olyan buta, hogy a kérdést sem érti, vagy gondolkodik, és az kemény dió.

– Nézze, ha mindent bevall, akkor könnyen megúszhatja. Kap pár könnyű pálcát, vagy akár azt sem, és mehet vissza a kocsmába. Ha megátalkodottságot mutat, annak rossz vége lesz.

De Zsuzsi tudta, éppen Barna Péter okosította ki, hogyha nem vallja be a bűnét, azért őt megbüntetni nem lehet – hacsak rajta nem kapják, de kikérdezni rendelték be a csendbiztos elé, tehát a bandában betöltött helyéről és szerepéről semmi biztosat nem tudnak.

– Kérem – mondta csendesesen –, való igaz, hogy isznak nálam a kocsmában átutazók. Időznek betyárok is, de azok nem maradnak addig, hogy perzekutort hívhatnánk rájuk. Ha valakit elküldnék a hatóságért, azt észrevennék, akkor felkoncolnának mindenkit. Ártatlanok szenvednének...

Dobozy bosszankodva rántotta meg a bajuszát. Ez a nő nem fog semmit mondani. Jellegzetes pusztai csaplárosné. Neki a betyár pénze ugyanolyan jó, mint bárki másé. Nem fog vendéget feladni. Az orgazdaságáról meg egyszerűen senki sem tud. Román né nem ad el semmit azon kívül, amit a fogadóiban kapni lehet.

– Mit tud a Barna Péterről? – kérdezte.

– Be-betér ő is, mint más – nézett rá a nő látszólag nyugodtan, pedig belülről majd szétfeszítette az idegesség. Hozzátette az igazságot. – Boldogasszony havában⁴ láttam utoljára.

Dobozy emésztette az információt.

– Az egyik lánya a szeretője – bökte ki végül élesen figyelve az asszonyt.

Zsuzsi elhúzta a száját. Igazság szerint mind engedtek már Barnának. Ő is. Így kezdődött. De csak egyszer szédült meg. Most, hogy már a társa, nem is gondolnak ilyesmire. Legalábbis ő nem. De a lányok helyzete más. Talán... Egyszeriben megvilágosodás hasított az elméjébe, mint a hullócsillag! Julcsa viselkedése akkor változott meg, amikor a Remete Antal-napi vásár után visszatért Debrecenből. Akkor találkozott Barna Péterrel, akkor történt köztük valami. Barna nem az a hűséges fajta. Igaz, úgy tűnt, hogy Julcsa ezt nem bánja, pedig dehogy! Eszébe villant az a kora reggeli veszekedés a két lány, Mariska és Julcsa között.

– Kitől mástól kaptad volna! – visította Julcsa szinte őriöngve odabent a konyhában.

– Neked ahhoz semmi közöd! – kiáltott Mariska.

– Hacsak nem az én szeretőmtől! – őriöngött Julcsa.

– Már hogy kapnék én akármit a te szeretődtől! – ordított vissza Mariska, és a két lány éppen azon a ponton volt, hogy egymásnak esnek, amikor Zsuzsi berobbant hozzájuk.

– Mi ez a hangzavar?! – sziszegett rájuk. – Fölzavarjátok a vendégeket!

---

4 január

– Egy hálóvendégünk sincsen! – vágott vissza neki Julcsa, és Zsuzsi bosszankodva ismerte föl, hogy igaza van. Csak a megszőkás miatt hivatkozott a vendégekre.

– Akkor sem kiabálhattok így az én házamban!

– El akarja venni a kendőmet – váltott át böğésre Mariska. – Pedig magamnak vettem!

– Hahaha! – rikoltotta Julcsa. – Tudom, hogy Barna Péter vette neked!

– Már hogy tudnád? – kiáltott rá Zsuzsi. – Nem láttuk Barnát böjt hava⁵ óta, most meg a nyakunkon a szüret.

Ebben meg neki volt igaza, de Mariska, aki ugyanolyan szerelmes volt Barna Péterbe, mint Julcsa, mást vélt fölfedezni társnője szavaiban.

– Titokban találkozol vele, mi?!

– Még hogy én? – háborodott fel Julcsa.

– Elég legyen ebből! – szölt rájuk Zsuzsi, mert kezdte nagyon megelegelni ezt a buta vitát. – Nyolc hónapja megvan, hogy Péter erre járt!

Maga is meghökkent, milyen régen nem látta a társát, holott rendre üzent neki, hol ezzel, hol azzal a bandából, de sosem kapott választ. Legutóbb Erdei Peti rejtőzött sebesüléssel a csárdában két hétig, ő azt mondta, találkozott a vezérrel, de hogy mikor, azt nem részletezte. Zsuzsi nem firtatta. Tűnt már el Barna Péter hónapokra. De most rádöbbsent, hogy ilyen sok időre még nem.

– Ki vele! – parancsolt a lányokra. – Mit tudtok Péterről?!

– Én aztán semmit – pityeredett el Mariska. – Csak azt, hogy megígérte, visszajön.

– Hát én sem tudok semmit! – kiáltotta Julcsa. – De azt tudom, hogy hazudsz, mert hallottam, hogy kendőt vett neked a vásárban! Bécsi piros kendőt, olyat, mint ami rajtad van! Tehát megkaptad tőle!

– Vett nekem? – döbbsent meg Mariska.

---

5 böjtelő hava = február

– Melyik vásárban?! – dörrent Julcsára Zsuzsi. – Honnan tudsz te ilyet?!

– Hát hallottam, amikor a tiszacsegei konda elhajtásáról beszéltek – magyarázta fontoskodva Julcsa, rávillantva a szemét Mariskára, hogy a vetélytársnője gondolja csak tovább, ki áll közelebb Barna Péterhez, ki előtt mondja el titkos terveit. Igaz, hogy egy csukott ajtó volt közöttük, amikor a betyár ezt mondta, de ilyen kicsinység nem számít.

– Azt a kondát nem sikerült elhajtani – mondta Zsuzsi, és ahogy most átgondolta, amit Barna társaitól hallott, csak egy következtetésre juthatott. Arra, hogy Barna Pétert elfogták és fogva tartják, de ezt nem verték nagydobra. Ha kivégezték volna, arról tudnának.

– Hát aztán – vonta meg a vállát Julcsa, és valami nagyzási hóborrtól áthatva folytatta: – Sok nagy terve van Péternek, amiről nem beszél akárkinek.

– Mert teneked aztán beszél! – szaladt ki Zsuzsi száján, mire Julcsa bedühödött.

– Beszél is, és azt is tudom, miért nem mutatkozik itt!

– Na, majd éppen te tudod... – biggyesztette le az ajkát Mariska.

Julcsa vad pillantást vetett rá, aztán kivágta:

– Megharagudott.

– Mit beszélsz te? – mérgelődött Zsuzsi. – Ördög szállt meg! Ugyan miért haragudott volna meg?

Azt Julcsa sem tudta, és hirtelen kitalálni sem bírta volna, ha a véletlen a segítségére nem siet. Erre mondják, hogy az ördög segíti az övét.

– Talán nem adtad oda neki a pisztolyt, amit Kövesdi urammal vettem? – kérdezte Zsuzsi, mert fölmerült benne a ház egyetlen értékes evőeszközének, a rézmerőkanálnak az esete, ami pár éve, idekerülésekor véletlenül belekeveredett Julcsa szalmazsákjába. Márpedig akinek a vérében van a lopás...

De Julcsa úgy felháborodott ezen, hogy nekitarjászkozott gaz-

daasszonyának, aki nemcsak a nagynénje, de segítője is volt, mert nagy szégyen elől – szintén egy tolvajlás – menekítette őt oda a kocsmába.

– Még hogy én ne adtam volna oda?!

Zsuzsi határozottan megrémült a feléje lendülő lánytól és önkéntelen védekezésül lekevert neki egy pofont.

– Nyughass, te!

Julcsa felsikkantott. A merőkanalas eset óta nem kapott a nagynénjétől verést. Persze ez sem volt annak nevezhető, de a piros kendő által feldúlt lelkének már csak egy gyanúsítás, és ez a pofon hiányzott.

– Dühös volt, mert azt mondta, nem jó a pisztoly! Nem kellett volna az árán spórolni. Neki az élete múlhat ezen! – sziszegte gazdasszonya arcába, majd sajtó arcára tapasztott kézzel kirohant a konyhából.

Zsuzsi több okból is ideges lett. Egy, mert megütötte a lányt, pedig a gazdaasszonyok többségével ellentétben ő legföljebb némi kiabálással tett rendet, tettelegesen alig néhány esetben. Kettő, hogy ilyen gyanúsítást vágtak a képébe, miszerint ócska, olcsó pisztolyt vetetett Kövesdi urammal – ráadásul nem is olcsón. De legfőképpen azért, mert rádöbrent, hogy Barna Péterrel valami baj van. Ilyen sokáig még sosem maradt el.

– Beszéljen – biztatta Dobozy, miután látta, hogy az asszony a gondolataiba mélyed. – Maga rendes munkával, két kezével keresi meg a betevő falatját. Ne támogassa azt a gyilkos gazembert, nem érdemli meg.

Zsuzsi arca megrándult. Mit tud egy nemesember arról, hogyan élnek ők a pusztákon? Mit tud arról, milyen özvegynek lenni, eltűnni a szüntelen ajánlkozások a férj és a kocsmáros helyére. Aztán meg elviselni a szidalmakat, amelyekkel a visszautasítottak mocskos szajhának nevezik. Nem sejthet semmit a „jó” rokonok próbálkozásairól sem, akik el akarják venni tőle, amije van mindenféle nemlétező megegyezésekre hivatkozva. Mit tud ő ar-

ról, honnan hozta el a kis tolvajt, a Julcsát, és az árvaházról sem tud semmit, ahonnan Mariska érkezett, még a férje idejében, merthogy gyerekük nem lett. Román egyszer csak beállított egy tíz év körüli kislánnyal és közölte, hogy a meddő tehén – mármint ő – most már gondoskodják erről a gyerekről. Neveljen belőle jó cselédet, akit majd pénzért át lehet adni más gazdáknak, mert csinoska. Aztán, amikor Mariska felcseperedett és valóban szemrevalóvá vált, a szeretőjévé tette, és amikor Zsuzsi ezt szóvá tette, akkor – életében először – megpofozta a feleségét. Zsuzsi próbálta hallgatással büntetni, de a férjét ez a legkevésbé sem érdekelte, és ha a gerjedelme úgy kívánta, megszerezte Zsuzsitól is a házastársi odaadást. Nyomorult egy élet volt, amíg az a szuvas gerenda meg a rendetlenül széjjelhagyott kerti szerszámok közül a kapa meg nem váltotta. Ezek után Barna Péter megbecsült, betyáresküvel a bandához láncolt társának lenni, maga volt a Mennyország.

Lehet, hogy Barna Péter másoknak maga az ördög, de velük, a társaival, mindig becsületesen viselkedett.

– Jól van – bólintott Dobozy, megelégedve ezt a meddő beszélgetést a nővel, aki nemhogy megnyílt volna, egyre inkább bezárkózott. – Ha most nem akar beszélni, talán holnapra jobb belátásra jut.

Csengetett és a foglár elvezette Zsuzsit, aki, ha azt remélte, hogy elengedik, alaposan tévedett, mert lehurcolták a pincébe, hogy belökjék a tüskés padlójú vallató helyiségbe.

Ott kuporgott az ajtóban sok sebtől vérezve, de leginkább a karja volt rossz állapotban. Már nem folyt belőle a vér, de még szivárgott, és piros pöttyöket szórt a padlóra, amikor a Gergő nevű, irgalmat nem ismerő foglár felrángatta a földről.

Mivel nem akarta, hogy megint rátaszítsák a tüskékre, Zsuzsi óvatosan belépett a sötét, ablaktalan, boltíves helyiségbe. A Bálint nevű foglár betett egy gyertyát az ajtó mellett a földre, aztán becsukta az ajtót.

– Jobb lesz, ha mihamarabb elhelyezkedik, mire a gyertya leég

– mondta még Bálint, és jóindulatúan jobb felé intett a fejével, ahol, a fal mellett, abból adódóan, hogy a falak nem derékszögben találkoztak, volt egy kis, tüskementes rész.

Nem volt ez nagy dolog, de mégis jóindulat, és megsimogatta Zsuzsi vérző lelkét.

Az ajtó becsapódott, a reteszt rátolták, és a gyertya imbolygó lángjának nyomorúságos fényében Zsuzsi utat keresett a padlóból mindenfelé kiálló karókon át oda a sarokba, ahol talán kihúzza ezt az estét és éjszakát. Erre a bebörtönzésre a legkevésbé sem számított, hiszen Barna Péterrel már régen nem találkozott, feladatot sem kapott tőle az utolsó pisztolyvásárlás óta. Ha valaki büntetlennek érezhette magát, hát az ő volt. És most nyomorúságos görnyedéssel botorkált a tüskék sorai közt, ahol kis lába éppen elfért hosszában.

Érezte, hogy nem tarthatja magát sokáig, mert gyenge és egyre fogy az ereje. A karjában lüktető, égő fájdalom és a testének többi részéről érkező nyilallások, csipkedő érzések, meg a jelentős vérvesztés úgy legyöngítették, hogyha nem retteg a tüskéktől, öszszerogy. Elérte a sarkot, és megpróbált a falnak támaszkodni, hogy legalább a hátát tartsa, de csak az egyik lábát tudta jól letenni, a másikat olyan kitekert helyzetben kellett tartania, amitől már most kezdett begörcsölni. Annak is valami elfogadható helyet kell találni...

– Van itt valaki?

A hang olyan váratlan és rémítő volt, hogy önkéntelenül is felsikoltott, és ahogy a teste összerándult, a rossz szögben támaszkodó és éppen felemelt lábával beletaposott két tüskébe. Még a csizma talpán át is érezte a szúrást. Gyorsan szabadulni akart ebből a helyzetből, de a másik, tartó lába megbicsaklott és elvesztette az egyensúlyát. Bal karja, a sérült, semmire sem volt jó – hiába próbált azzal a falban megtámaszkodni – eldőlt, mint egy fatuskó, de mielőtt rázuhant volna a tüskékre, ép kezével sikerült megmarkolnia az egyik hegyes végű rúd szárát, és megtartotta magát. De így is több sebet kapott azon a lábán és oldalán, amely felé dőlt.

FF 2025

Aki ezt a padlót kitalálta és megvalósította, biztosan a sátólól kapott erre ötletet.

Kétségbeesetten próbált mindkét lábával letámaszkodni, miközben ép karjával felfelé nyomta magát, és nagy nehezen fel is egyenesedett valami kifacsart lábtartással, mintha valami furcsa táncot járna.

– Itt vagy? Ugye nem estél el?! – hangzott fel ismét, és Zsuzsi már nem ijedt meg.

– Ki az?!

– Székely István – hangzott a felelet.

– Hol van? – tapogatta meg Zsuzsi maga mellett a falat, amelyen át a hangot hallotta.

– Bezártak az egyesbe ezek az átkozottak! Nem vallottam Barna Péterre a tuskésben, hát bedugtak ide, ebbe az álló koporsóba, ahol felegyenesedni sem tudok. A padlója meg ennek is élére állított lapokból van...

– A Barna Péter is itt van? – kérdezte Zsuzsi, miközben sikerült mindkét lábával megtámasztania magát a fal mellett. Csak-hogy a boltív miatt nem egyenesedhetett ki. Érezte, hogy nem sokáig bírja ebben a görnyedésben.

– Talán itt, talán nem – felelte a másik. – Engem tegnap hoztak be... azóta kínoznak.

Zsuzsi felnyögött. Ez vár rá is. Hacsak a Jóisten meg nem könyörül rajta. Érezte a melegséget a kézfejen, ahogy a vére megint csurgott lefelé a karjából. Ha elég sok vére elfolyik, elájul és ráesik a tuskékre.

– Azt a keserves...! Ebadta teremtetted! Hát nincs bennetek semmi emberség!? – Az odakintről érkező ordítást zörgés követte, majd – a benti homályhoz képest – erős fény vágódott be, ahogy feltárult a vasajtó. – Hol van, maga szerencsétlen?

Dobozy feje jelent meg a nyílásban, és Zsuzsi a rázuhanó réműlettől, hogy miként akarják még kínozni, félájult állapotban csúszni kezdett le a fal mentén a karókra.

– Azonnal hozzátok ki! – parancsolta Dobozy, mire palló ke-

rült a tüskék fölé, amin a két foglár megindult Zsuzsi felé.

A nőben a rettegéstől felszabaduló menekülési ösztön legyőzte az eszméletvesztést, így nem hullott rá a tüskékre.

Az egyik foglár túlment rajta a pallón, a másik a fejénél állt meg, és felemelték. Szakavatottan csinálták, nyilván vittek ki már innen félholtakat vagy akár halottakat is. Odakint letették a földre, és Zsuzsi nem akart felállni, mert arra már végképp nem volt ereje.

– Szedje össze magát! – hajolt fölé Dobozy. – Látja, ha nem makacskodik, ezt megúszhatta volna. – Aztán a foglárakhoz fordult: – Egy nőt nem zárunk be ide! – förmedt rájuk, mire a Gergő nevű megrántotta a vállát:

– Rajta hagytuk a csizmát! – mentegetőzött. – Nem gondoltuk, hogy beleesik a karókba.

– Véletlen volt... – dörmögte Bálint.

– Azonnal vigyétek föl! Be kell kötözni! – utasította őket Dobozy aggodalmasan szemlélve Zsuzsi állapotát.

Ő pedig alig merte hinni a szerencséjét, hogy nem odabent, a vallatópincében kellett nyomorultul elpusztulnia. Amikor másnap reggel hazafelé döcögött vele a szekér, még mindig gyenge volt a vérvesztéségtől, de nem hagyta, hogy fekve szállítsák, mint egy beteget, odaült a pandúr mellé, akivel hazavitette a táblabíró. El kellett engednie, mert Zsuzsi túlzott kínzatása ellenére sem vallott rá senkire, nem mondott semmi terhelőt.

– Hallja-e – szólalt meg váratlanul a pandúr, amikor a kocsi kigurult Nagykállóról –, gondolom, nem árulták el, ki jelentette föl.

– Följelentettek? – csodálkozott a nő.

– A saját lánya. A Román Juliska íratott egy pengő forintért levelet a patikáriussal, hogy kendet megeskették a betyár esküvel a Grimbo-erdőben, és a Barna Péter bandájának a tagja.

A pandúr önkéntelenül elnevette magát. Zsuzsi meg csak nézett és emésztette a hallottakat. Éppen oda akarta vágni, hogy Julcsa nem a lánya, és biztos, hogy nem tett ilyet, de a pandúr folytatta.

– Még hogy női betyár! – kacagott. – Nem is értem, hogy vehették ezt komolyan. Az a patikárius is éri a pénzét, hogy ezt megírta.

– Egy pengő forintért írta meg? – csóválta meg a fejét Zsuzsi.
– Julcsának nincs annyi pénze!

– Nem ő fizetett. Neki ígérte a csendbiztos, ha besúg másokat is.

Ez annyira hihetetlennek tűnt Zsuzsi számára, hogy ő is elnevette magát. De a hangjában nem öröm, hanem keserűség csengett. Julcsa a rokona, ha nem is vér szerint, és eddig csak jót adott neki. Nem lehet ilyen hálátlan!

– Ugyan, mikor beszélt volna ez a lány a csendbiztossal?! – kérdezte némi gúnnyal.

– Hát azt mind tudjuk, hogy a Remete Antal-napi vásár után. Akkor adta föl Barna Pétert, akit hamarosan felakasztunk.

Zsuzsira mindez úgy zúdult, mint a hidegvizes ár. Először nem hitt egy szót sem, de ahogy belegondolt, milyen állapotban érkezett haza Julcsa a vásár után, nagyon is hihetőnek tűnt, amit a pandúr itt kifecsegett neki. Az a veszekedés Mariskával a kendő miatt... A féltékenység kígyófejű szörnye ütött tanyát Julcsa szívében, és igaz, ami igaz, Barna Péter hármójuk közül Mariskát kedvelte a leginkább mint nőt.

– Felakasztják? – kérdezte elfúló hangon, mire a pandúr boszszankodva megcsóválta a fejét.

– Hogy az asszony nép mit eszik a betyárokon...? Gazember, rabló, bitang mindegyik, mégis könnyebben becsúsznak az ágyukba, mint bármely becsületes emberébe!

Nyilván saját népszerűtlenségére gondolt, és ahogy Zsuzsi ránézett, kárörvendése és ragyás képe láttán értette, miért nem rajongják körül ezt a már nem is fiatal pandúrt a lányok.

– Felakasztják Barna Pétert? – ismételte meg a kérdést pontosítva Zsuzsi. – Mikor?

– Föl, hála Istennek – bólintott a pandúr. – Bevallotta minden bűnét, hogy Acsádon meg a Hortobágyon marhát lopott, Csege

környékén sertést akart elhajtani két komájával, a Sótival meg a Kabányival, de azok meglógtak, így ókelme egyedül lóg hamarosan.

– Mikor hamarosan? – kérdezte Zsuzsi.

– No, ennyire fontos? Tán csak nem a szeretője?

– Inkább megmentője! – kiáltotta Zsuzsi hirtelen feltámadt erővel. – Vigyen kend vissza a csendbiztoshoz vagy Dobozy uramhoz! Vallani akarok!

– Vallani? – csodálkozott a pandúr, de amikor Zsuzsi elismételte, nem tehetett mást, visszafordította a kocsit.

– Én csak azt tudom vallani, hogy az ember, akit kendtek ki akarnak végeztetni, nekem meg a lányaimnak az életét mentette meg! – mondta Zsuzsi Dobozy táblabírónak meg Maksai csendbiztosnak Nagykállón a megyeházán.

Olyan mértékben csillapította le a benne lobogó nagy érzelmeket, hogy a hangját alig lehetett hallani.

– A Barna Péter? – csodálkozott a csendbiztos.

– Nem a láz beszél magából? – kérdezte lelkiismeretfurdalással Dobozy, mert az asszony kipirult arcát a sebláznak tulajdonította. A sebekért meg felelősnek érezte magát.

– Ha lázas vagyok is – vetette fel a fejét a nő, mint a makacs paripa –, az igazságot akkor is el tudom mondani.

– Miféle igazságot? – értetlenkedett Maksai.

– Azt, hogy özvegyasszony vagyok. Egyedül állok a világban...

Egy pillanatra elhallgatott, mert elakadt a hangja, amit Maksai bizonytalankodásnak értett.

– Van két lánya, nem? – kérdezte, arra utalva, hogy dehogy áll a nő egyedül.

– Cselédek – mondta Dobozy.

– Így van – folytatta Zsuzsi összeszedve magát. – Volt a férjemnek egy társa, akivel együtt csináltak mindenféle üzletelést. Nem tudom, miket, nem avattak be. Az megjelent a temetés után.

Kontyatusra hivatkozott. Azt mondta, hogy a fogadó az övé. Így egyeztek meg az urammal.

A két hivatalos ember összenézett.

– Kontraktusra, azaz szerződésre gondol, nem? – javította ki Zsuzsit Dobozy önkéntelenül.

– De mégsem így lett – vonta össze a szemöldökét a csendbiztos.

– A Barna Péter mentett meg, kérem – magyarázta Zsuzsi. – Láta, hogy nincs hova mennem. Nekem sem, meg a lányoknak sem. Bár ők, talán maradhattak volna... Nem tudom. Mi lett volna velem, ha Barna Péter nem szakítja el azt az írást! Bedobta a tűzbe. Aztán rájuk parancsolt, hogy menjenek el. A Pósa András meg egy embere. Azóta nyugtom van tőlük. Mert tudják, hogy van, aki megvéd.

A csendbiztos köhintett, Dobozy bólintott.

– Nem egészen szabályszerű eljárás – rántotta meg a fejét Dobozy. – De nem valami szép, hogy ki akarták tenni.

– Szép?! – nézett rá Zsuzsi megrökönyödve. – Éppen, hogy aljas! Honnan tudom én miféle írás az, amire hivatkozik? Nem tudok én olvasni, kérem! És nem ő volt az egyetlen. Többen akarták a kocsmát, de azok legalább úgy, hogy velem megegyeznek. Volt, aki fenyegetett, hogy tudja ő: az uram gyilkosa vagyok. Volt, aki feleségül kért. De minek kéne nekem valaki, aki a véretem szívja? Nincsen Ártánházán semmi. Az öregektől tudom, hogy volt ott falu, de kiirtotta a török a népet. Meg elmenekültek. Csak az utazók vannak. Éppen hogy meg lehet élni.

– Hacsak kiegészítésként nem vesz át a betyároktól állatokat eladásra – mondta a csendbiztos, mire Dobozy arca elsötétült. Ez a vád nem állt meg. Még híresztelés sem volt rá.

– Nem vagyok olyan! – vágta oda a nő, és segélykérően Dobozyra nézett, de megfordult vele a világ, és ha a csendbiztos el nem kapja, elvágódik.

Leültették egy székre. Dobozy öntött neki egy pohár bort a számára odakészített kristályserlegből. Zsuzsi mohón kiitta, aztán

ámuló szemmel nézegette az ital utolsó, rubinvörös cseppjeit.

– Miféle bor ez? Ez selymes, jó.

– Kadarka. Szekszárdról – válaszolta kedvesen Dobozy.

– Hát miféleképpen nincsen ilyen csuda bor – felelte a nő, és visszahozta a poharat, aztán fel akart állni, de a két férfi egyszerre szólta rá.

– Maradjon csak ülve!

– Szóval ez a Barna Péter megmentette, és ezért nem kellene kivégeznie? – kérdezte a csendbiztos.

– És akiket meggyilkolt, megvert és kirabolt? – tette fel a kérdést szigorúan Dobozy.

– Kérem, tekintetes urak ... – Zsuzsi nyelt egy nagyot – Én erről semmit sem tudok. Csak azt, hogy elvitték erőszakkal katonának, ahogy unokaöcsém, a Gyurit. A Napólejon ellen. Idegen földre...

– Megszökött – szakította félbe keményen a csendbiztos.

– Meg – mondta halkán a nő.

Csend ereszkedett rájuk, amiben mindannyian ugyanarra gondoltak. Hogy milyen kegyetlenül igazságtalan a magyar fiatalok összefogdosása, erőszakkal bekényszerítése a katonaságba: tíz évre. Mire onnan kiszabadulnak – ha ugyan megérik –, már nehezen alapítanak családot, a legtöbbször a szülei meghaltak, felesége, ha volt, másfelé keresett támaszt. Visszaülleszkedni ennyi idő után a társadalomba keservesen nehéz. És akkor még nem gondoltak azokra, akik csonka-bonkán, megnyomorodva térnek haza... Nem csodálható, ha megszökönek. Csakhogy szökött katonaként a törvény üldözi őket. Menedéket találni csak kevésnek sikerül úgy, hogy visszailleszkedhessen – természetesen más néven – a nép életébe. Sokakat sodort az útonálló szegénylegények sorába ez a sors. Egyszerűen nem volt más lehetőségük.

A két nemesember szótlánul nézte a nőt, aki bátran visszatért kínzatása helyszínére, hogy elmondja, vele jót tett Barna Péter.

– Nézze – szólalt meg némi torokköszörülés után Dobozy –, annyit megtehetünk, hogy kegyelmi kérvényt írunk, ami semmissé

teheti a halálos ítéletet. Így börtönbe kerül, de onnan idővel szabadulva jó útra térhet.

Zsuzsi felvetette a szemét, de le is hajtotta rögtön a fejét, mert kitörtek belőle az örömkönnyek, hogy ezt a segítséget ők megkaphatják.

Míntha az ég is vele sírt volna, nagy dörgés-villámlással megereedt az eső és sűrűszemű záporban zuhogva hullott a földre. Amikor Zsuzsi kilépett az épületből, hogy a kocsiszínbe átmenjen, buborékolva verte az eső a földet, arrébb az istállóban nyugtalankodtak a lovak az égiháborútól. Az udvar túlsó felén, a sarokban, víznyelőbe zúdult be a víz, ami e nélkül már tóban állt volna a szabad térben.

A pandúr, akinek a feladata volt visszavinni Zsuzsit az ártánháza-pusztai fogadóba nagy ugrásokkal futott át az istállótól hozzá, magasra verte a vizet minden lépésével, be is fröcskölte Zsuzsit, aki hátrahőkölt e szökőkút elől.

– Ne induljunk most neki, Románél! – mondta a pandúr, még beljebb tolvá a nőt, hogy helyet kapjon az ajtónyílásban, és bekerülhessen az esőről. – Így fog ez esni még jó darabig. De reggelre, ha kisüt a nap, felszáradnak az utak. Most csak bőrig áznánk, meg bele is ragadhatunk a sárba.

Ha valamihez Zsuzsinak kedve nem volt, hát az, hogy egy éjszakát itt töltsön. Még kitalálják, hogy beteszik valamelyik cellába a börtönben... amiben annyi jó azért lenne, hogy legalább megtudhatna valamit Barnáról. Talán még találkozhatna is vele. De a pandúr mást mondott.

– Itt lakik az asszony néném nem messze. Ott megszállhatna. Rendesen bekötné a sebeit.

Hát, ami a sebeit illeti, a felhasított karján már átázott a kötés. Azt jó lenne átkötni. No, meg a szomjúság is egyre jobban gyötörte, mert azon a pohár boron kívül, amivel a kihallgatói megvendégelték, amikor összeesett, nem ivott semmit.

– Köszönöm – nézett a pandúrra, aki zavarba jött az asszony hálás tekintetétől, hiszen pandúrra nem szoktak így nézni. Mutat-